

באופן כוזבני ניתן לקבוע כי ברנע זה מחזיק העולם הערבי בין ארבעה מחנות עיקריים, המנהלים מישחק מורכב.

- ואלה הם:
- מצריים עצמה ובעלות-בריתה הקרובות ביותר: סודאן, מארוקו, הנוצרים בלבנון.
 - סעודיה ובעלות-בריתה, נסיכויות-הנפט של חצי-האי ערב, תימן (הצפונית), סומאליה, סעודיה תומכת, לגופו של עניין, במדיניותו של סאדאת. אולם הסעודים שומרים בקפדנות על מעמדם כמתווך הגדול של העולם הערבי, המעצמה הערבית העשירה שהכל סמוכים אל שולחנה והכל נאלצים להישמע לדעתה. בבוא היום, כאשר יהיה צורך לאחות את הקרעים, יהיה תפקיד זה מוטל אוטומטית על סעודיה, כפי שקרה בשיא מלחמת-האזרחים הלבנונית. משום-כך מעוניינת ריאה להימנע מכל מעשה שיוזמה אותה עם מתנה ערבי זה או אחר, והיא שומרת על ניטרליות קפדנית, לפחות להלכה.

יתכן גם כי הסעודים מרוגזים במיקצת על עצמאותו הפיתאומית של אל-סאדאת, ועל העתקת מרכזה-הכובד של המרחב מריאה לקאהיר. אך אם זה נכון, היה זה רק גורם מישני.

(קריקטורה לבנונית)

מצע המילחמה

● סוריה והנהגת אש"ף, השונאות זו את זו מעומק הלב, שנאלצו על-ידי הנסיבות לתת יד זו לזו. גם סוריה וגם אש"ף אינן מתנגדות, בעצם, למדיניות-השלום של אל-סאדאת. שתיהן מסרו, בשנים האחרונות, הצהרות רבות לאי-ספור בכיוון זה, אם כי בהירות, ותחת חסימי של מליצות לאומניות רבות. שתיהן מתנגדות עתה בחריפות לאל-סאדאת, מפני שהן חוששות שמה הוא מוכן לפרות שדום נפרד עם ישראל, תוך הקרבת האינטרסים של סוריה ו/או פלסטין. יתכן שחשש זה מהולז כמורה של קינאה ורוגז על אל-סאדאת, על שגזז את כל התחילה לעצמו ורומם את מעמדה של קאהיר על חשבונן.

שתיהן סבורות כי אל-סאדאת נתן לישראל פרס שלא יסולא בפז — ההכרה בחוקיותה — מבלי לקבל שום דבר בתמורה. לדעתן, נזרק קלף-המיקוח הערבי העיקרי בלי חשבון. הדבר מכאיב במיוחד לאש"ף, מפני שהאירגון קיווה תמיד כי ישראל תילאץ להכיר באש"ף ובמדינה פלסטינית תמורת ההכרה הערבית בישראל. ההתנגדות של סוריה ואש"ף לצעדי אל-סאדאת היא רציונלית, אם כי ניתן להתווכח על התבונה של בעליה. בהיותה מכוססת על חששות ואינטרסים רציונליים, ניתן גם לשתות.

הדבר נתגלה כבר בוועידת-טריפולי, שהתקיימה השבוע, כאשר סירבה סוריה לחתום על כל מיסמך המצהיר על התנגדות לעצם הרעיון של שלום עם ישראל.

● חזית-הסירוב הנוקשה, המורכבת מלוב, עיראק, תימן הדרומית וחזית-הסירוב הפלסטינית. אלג'יריה נוטה למחנה זה. אלה מתנגדות לעצם הרעיון של הכרה בישראל וקרית שלום עימה, ורוצות בחיסול ישראל בכל מחיר. למרות הרעש הרב של חזית-הסירוב, ברור שגם בתוספת סוריה ואש"ף היא מהווה כיום גורם מישני. מצריים וסודאן הן הכוח המרכזי בעולם הערבי מבחינת הכמות. סעודיה היא הגורם המרכזי מבחינה כלכלית. האחרות יכולות לעקוק, להפריע, לחבל — אך לא לשנות את המציאות מעיקרה, כד עוד אל-סאדאת מצדיחה.

מה גם שברור כי סוריה והנהגת אש"ף הצטרפו לחזית ההתנגדות רק כדי ללחוץ על הנשיא המצרי לשלב גם אותן בתמונה. אם יבואו איכשהו על סיפוקן, יישארו הן צעקנים המיקצועיים לבדם.

יהודים + ערבים

● סוף השבוע היו כל העיניים נשואות שוב לקאהיר. שם ייחתכו הדברים. הנשיא קארטר נאלץ, בסופו של דבר, להתייצב ברורות מאחרי היוזמה של סאדאת. אחד הגורמים לכך היה מבחינת חידוש היסמטרי: הזוכי היה יהודי והזוכי המצרי (ובנראה גם הסעודי) פעלו ביחד, ואי אפשר היה לעמוד מול כוח משולב זה.

● ועידת-טריפולי נסתיימה ללא הישג מרשים. החולשה היסודית של חזית-הסירוב נגלתה שוב.

● ובעיקר: אל-סאדאת נשאר נאמן לעמדתו בעיקביות מרשימה:

- הוא נתן לעיתונאים בעל דרכונים ישראליים להיכנס לארצו, והם נתקבלו בחמימות גם על-ידי הציבור המצרי.
- הוא הודיע לישראל בצורה חד-משמעית שהוא מצפה ממנה לשינוי יסודי בעמדותיה. אחרת, אמר, יוצר "מצב חדש". משמע: הסיסמה "לא עוד מילחמה" היא מישאלה, שנועדה לדחוף להסדר — אך לא התחייבות, במקרה שלא יקום ההסדר באשמת ישראל.
- הוא התחייב שוב ושוב שלא לעשות שלום נפרד עם ישראל, שיפתור רק את בעיותיה של מצריים, תוך התעלמות מבעיותיהן של סוריה ופלסטין. העמדה הבסיסית — שלום וביטחון תמורת פינוי השטחים ומדינה פלסטינית — נשארה בעינה.
- הוא הביע אי-שביעות-רצון מן הדרג הנמוך-יחסית של המישלחת הישראלית לקאהיר.
- עמדותיה של מצריים ברורות, ולא השתנו. אנוואר אל-סאדאת מצפה לכך שחשינוי יבוא מצד ממשלת ישראל — אם היא רוצה בשלום שהוא מציע לה.

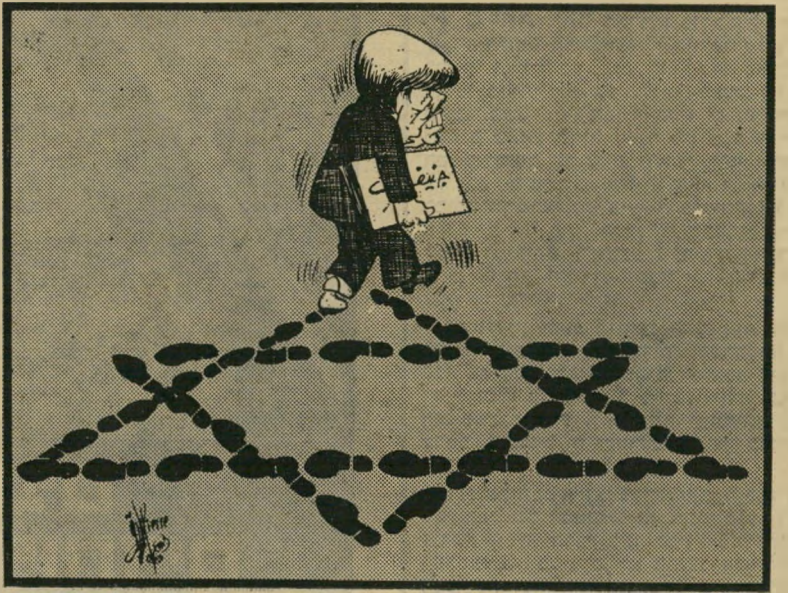
התימונים האמריקאיים גם הפחיתו במיקצת מיוקרתו של אל-סאדאת ומהרגשת-ההצלחה של מיבצע-השלום שלו. מדוע עשו זאת האמריקאים? יש לכך שורה של הסברים ותימונים. חלקם גלויים, חלקם פחות גלויים. המכנה המשותף של כולם: הרגשת העובדה כי יש פער ברור בין האינטרסים של מדינות-העומת במרחב (ישראל והערבים) ובין האינטרסים של המעצמות הגדולות (ארצות-הברית, ברית-המועצות). המעי צמות רואות, כמובן, האינטרסים של עצמן. בין אלה ובין האינטרסים המקומיים יבול להיות פער קטן, גדול, או גדול מאד.

ככל שמחירי הסיכסוך הישראלי-ערבי, כן ניתן למעצמות לקדם את האינטרסים שלהן, על חשבון האינטרסים של הצדדים. כל זה היה, כמובן, ידוע תמיד. אך מעולם לא היה הדבר כה ברור וגלוי לעין, כמו עתה.

מה רצה ג'ימי?

● דוע פעלו האמריקאים כפי שפעלו? מה המריץ אותם? הסיבות הגלויות:

- בשנים האחרונות הצליחו האמריקאים למשוך את סוריה מן המחנה הסובייטי אל המחנה האמריקאי וכימעט לסלק את ההשפעה הסובייטית מארץ זו. שיש לה חשיבות מיוחדת בסיכסוך הישראלי-ערבי. היא גם החלה למשוך את אש"ף מן המחנה הסובייטי אל המחנה האמריקאי.
- האמריקאים חששו, בצדק, שאם יחריף הסיכסוך בין מצריים ובין סוריה ואש"ף, יידחפו שני גורמים אלה שוב לתוך הזרועות הסובייטיות.
- ארצות-הברית חששה במיוחד לגורל יחסיה עם סעודיה, שהנפט שלה חיוני לה ולעולם המערבי כולו. סעודיה לא תמכה בגלוי באל-סאדאת, ואף הסתייגה ממנו במיקצת.
- היעד המרכזי של ארצות-הברית בעולם הוא להמשיך בתהליך ההפשרה עם ברית-המועצות. ושינגטון חששה כי המהלכים המצריים, שהם אנטי-סובייטיים, והר מיועדים לסלק את הסובייטים מן העולם הערבי, ידחפו את הסובייטים עצמם אל עמדה קיצונית יותר נגד ארצות-הברית ברחבי העולם כולו.
- אין סתירה בין סיבות אלה. ארצות-הברית אמנם מעוניינת לסלק את הסובייטים מן המרחב, אך לא בצורה ברוטאלית, אלא בעדינות, כך שלא יוחרפו יחסי וושינגטון-מוסקבה.
- אך מעבר לסיבות גלויות אלה, יש סיבות פחות גלויות, אך ברורות למדי:
- ג'ימי קארטר, שמצבו במדיניות-הפנים האמריקאית הוא כבי רע, היה זקוק להישג מדיני כלשהו, שיעשה רושם על הציבור האמריקאי. הוא החליט כי הישג זה יהיה כינוס ועידת-ז'נבה, על פי יוזמה אמריקאית בולטת.
- יוזמת סאדאת נגבה ממנו את ההישג, ובכך היוותה פגיעה ישירה באינטרסים האישיים של קארטר.
- העברת מרכזה-הכובד של היוזמה מושינגטון לקאהיר מורידה את המניות האמריקאיות ומעלה את המניות המצריות. זהו עניין של יוקרה.

הדרך האמריקנית לז'נבה (קריקטורה לבנונית)

● ככל שיהיה ברור כי תרומת ארצות-הברית להשגת ההסדר היא קטנה מכפי שהיה נדמה, כן יקטן המחיר שאמריקה תוכל לגבות מסעודיה. ככל שתקטן התלות של הערבים במדיניות האמריקאית, ובהכנתה האמריקאית לכפות שלום עם ישראל, כן יקטן כוח-המיקוח האמריקאי בזירת הנפט.

● האינטרסים של ברית-המועצות ברורים עוד יותר. הקרע בעולם הערבי פותח לפניה את השערים בכמה ארצות ערביות, אחרי שכבר היתה כימעט בחוץ. העברת היוזמה מז'נבה לקאהיר פוגעת בה, כי בז'נבה מופיע הנציג הסובייטי כאחד משני היושבי-ראש. אל-סאדאת הוא כיום אייב מושבע לסובייטים, וכל עלייה בכוחו וביוקרתו פוגעת במישרין במוסקבה.

● איש במרחב — ישראלי או ערבי — יבול לשאול: מה כל זה נוגע לנו? אולם המעצמות קיימות במרחב, וכל עוד יש במרחב סיכסוך ישראלי-ערבי וסיכסוך פנים-ערבי, ניתן למעצמות כר נרחב לחירחור מדנים.

4 מחנות ערביים

● זה אפשרי, כמובן, רק מפני שהסיכסוכים האלה אכן קיימים. השבוע נראה כי הסיכסוך הפנים-ערבי מתרחב לפי שעה. בעיני הישראלי הפשטני, זהו עניין פשוט. סאדאת רוצה בשלום, שאר הערבים רוצים במילחמה. תראה מה קורה לסאדאת, כאשר הוא מסכים לשלום עם ישראל? אמר הישראלי המצוי, "זה מוכיח שהערבים אינם רוצים בשלום!" המצב האמיתי היה, כמובן, לאישיעור יותר מסובך. לכל אחד מ-22 גורמי-הכוח הערביים העיקריים (המדינות ואש"ף) יש אינטרסים משלו, והוא דואג קודם כל להם.